

Tanbetyárok

A szót először Aradon hallottam a számomra kedves tanfelügyelőtől, Princz Páltól. És már akkor elgondolkoztam, hogy ezt a furcsa titulust vajon Pali találta-e ki, vagy volt olyan időszak, mikor tényleg így nevezték az erőszakos férfigazgatókat?! A válaszra több mint harminc év múlva bukkantam rá.

Az elnevezés 110 éves, és 1900-ban Kozma Andor (1861-1933) költő találta ki.

Az történt, hogy a gyermekét megverte a tanítója. Az apa, miután nem tudta tisztázni a történeteket a pedagógussal, verset írt az esetről, és ebben nevezte a tanítót – magatartása, tanítási módszerei– miatt tanbetyárnak. A költemény több fővárosi lapban is megjelent, és nagy vihart kavart a pedagógusok körében. A fővárosi tanítók, akik találva érezték magukat, soros gyűlésükön élénken tiltakoztak a sértő megszólítás miatt, és követelték a név „szerzőjének” a felelősségre vonását. Hetekig tartott a két fél polémiája, míg végül a tanítót megbüntették. (Ha a szülő beperelte a nevelőt, akkor a bíróság általában a pedagógusnak adott igazat, vagy esetleg egy pár korona pénzbírságot szabott ki.)

Az is tény viszont, hogy a gyerekverés abban az időben még nem számított annyira törvénytelen nevelési eszköznek, mint ma. A tanulók testi fenyté-

sét az ország számos iskolájában alkalmazták, így Aradon is. 1887-ben az Arad és Vidéke napilapban Müller Károly tollából jelent meg írás **Ököl az iskolában** cím alatt, amelyben a szerző arról ír, hogy mindennapos a tanulók testi fenyegetése még a gimnáziumban is. A tanári kar a másik újságban, az Alföldben tagadta a vádat, de végül is az állítás igaznak bizonyult.

A városi iskolaszék 1900. november 29-i ülésén is szó van a problémáról, Salacz Gyula polgármester beszélt arról, hogy van Aradon egy-két tanító, aki üti-veri a gyerekeket, a nevüket nem árulta el, de azt ajánlotta, hogy a *„a tanító a testi fenyegetést csak mérték teljesen, és ott alkalmazza, ahol indokolt.”* A tanító testület elvetette az ajánlást, ugyanis a Községi Iskolák 60. számú rendelete kimondja: *„a tanító tanítványaival szemben kerülje a verést, az illetlen kifejezések használatát, és a durva viselkedést”.* (A polgármesteri ajánlást a nagyváradi tankerületi főigazgató, Nátfalussy Kornél is megerősítette, az ő körzetébe tartozott az aradi gimnázium is. 1901 márciusában, mikor a Nagyváradi Premontrei Gimnáziumot meglátogatta, a kérdésről így nyilatkozott: *„... A szigorított büntetés soha sem javított a helyzeten, sőt hozzájárult a lelkek eldurvulásához... A tanulót meg kell győzni tévedéséről, s nem büntetni rögtön... a szeretet a nevelés legjobb eszköze.”*)

Az 1900-as novemberi iskolaszéki ülésen került napirendre a tanítók órák alatti pipázásának a kérdése is.

Salacz Gyula polgármester kifogásolta, hogy egyes tanítók hosszúszerű pipával a szájukban magyarázzák az abc-t, és azt ajánlotta „*mikor magyaráz a tanító, ne tartsa pipáját a szájában.*” A javaslatát számomra furcsán indokolta: „*vegyes érzelmeket kelt a gyermekben, hogy a tanító pipafüst mellett tanít épp úgy, mint a gyermek apja otthon, aki pipázás mellett pihen ki a napi munka fáradalmait*”. Ez azt jelentené, hogy a gyermek úgy érzi, hogy a tanító is pihen magyarázat közben? (Különbén a hosszú pipaszár számos esetben a nádpálcát helyettesítette, mind az iskolában, mind otthon.)

Mindezeket olvasva, úgy éreztem, hogy a problémák talán még ma sem annyira elavultak: ma is vannak tanbetyárok, akik nem adekvát módon bánnak a gyerekekkel, de mi van akkor, ha a gyerek veri meg a pedagógust??! Napjainkban számos ilyen esetet lehet hallani. Reménykedem benne, majd akad egy költő, aki az ilyen helyzetet is megverseli, és a pedagógust megütő tanulóra is talál egy hasonlóan találó kifejezést.

Végül azt is tudni szeretném: melyik nevelőtestületi ülés jobb, az-e, ahol azt tárgyalják meg, hogy pipázhat-e órán a tanár, vagy az, amelyiken csak bejelentik, hogy a pedagógusok bérét csökkenteni kell.

Piroska István

Könyvészet:

Arad és Vidéke 1887., 1900. nov. 30, 1901. márc. 1., dec. 8.

Azt írta az újság, 2010. december